

НАЗВЫ КВЕТАК У ЛІТАРАТУРЫ, МАСТАЦТВЕ І ПАЎСЯДЗЁННЫМ ЖЫЦЦІ ЧАЛАВЕКА

*Толкач Анастасія Сяргееўна, Рэспубліка Беларусь
Беларускі дзяржаўны аграрны тэхнічны ўніверсітэт,
Рэспубліка Беларусь, г. Мінск
Навуковы кіраўнік – ст.выкладчык Смалянка Г.А.*

Анатацыя. В работе анализируется роль цветов в жизни белорусского народа через устное народное творчество и современную белорусскую литературу.

Ключавыя словы: кветка, кветка-сімвал, арнамент, беларускі этнас.

Кветкі, кветкі... Самыя чароўныя і цудоўныя стварэнні прыроды. Са старажытнейшых часоў яны спадарожнічалі чалавеку, упрыгожваючы яго жыццё, побыт, вызываючы станоўчыя эмоцыі. Незвычайная папулярнасць кветак у людзей невыпадковая - прыгажосць заўсёды абуджае лепшыя чалавечыя пачуцці.

З самага нараджэння з вуснаў маці мы чуем казкі, легенды, у якіх сустракаюцца назвы тых ці іншых кветак. Але, напэўна, рэдка хто задумваўся пра паходжанне назвы той ці іншай кветкі, як трапіла яна на Беларусь.

1. Кветка-сімвал

Ёсць у беларускага народа і свая кветка - сімвал. Гэта васілёк, выява якога прысутнічае і ў нацыянальным касцюме і ў ручніках, і ў якасці эмблемы на розных конкурсах і фестывалях. Напрыклад, васілек з'яўляецца сімвалам "Славянскага базару" ў Віцебску.

Мала, мабыць, хто ведае, што такая кветка, як васілёк, ці валошка, якая з'яўляецца сімвалам нашай краіны, бярэ свае карані з Заходняй Еўропы, так як і яшчэ каля 30-ці відаў травяністых мнагалетнікаў (фіялкі, незабудкі, званочки).

2. Вобразы кветак у славянскіх фальклорных творах, творах сучасных беларускіх пісьменнікаў і народных рамёствах

Вобразы кветак часта сустракаюцца ў славянскіх фальклорных творах і творах сучасных беларускіх пісьменнікаў.

Шырока распаўсюджана выява кветак у вышыўцы, ткацтве, маляванках і іншых народных рамёствах.

Хто не ведае гэтых радкоў з верша Максіма Багдановіча "Слуцкія ткачыкі":

*І тчэ, забыўшыся, рука
Замест персідскага ўзору
Цвяток радзімы васілька*

Кветкі ігралі значную ролю ва ўрачыстых святах, нават пад час войнаў прыносілі людзям радасць, служылі для ўпрыгожвання палацаў каралей і сціплых хатак бедных сялян і гараджан, ахоўвалі хатніх жывёл і дамы людзей.

3. Купалле

Купалле вядома ўсім народам Еўропы. Перад Купаллем дзяўчаты і жанчыны ішлі збіраць васількі, руту, купалінку, багаткі, папараць, салодку і спявалі песні. Гэта павінна было перадаць збіральніцам цудадзейную купальскую сілу зёлак.

У час абыходу купальнікі кідалі вянкi на стрэхі хат нежанатых хлопцаў і незамужніх дзяўчат (каб тыя хутчэй ажаніліся, вышлі замуж). Для вогнішча частавалі абрадавымі стравамі (абавязкова яешніцай), варажылі, плялі вянкi.

4. Роля кветак і зялёных раслін у прыродзе і жыцці чалавека

Здаўна людзі выкарыстоўвалі кветкі, лісце і плады раслін для ўпрыгожвання розных цырымоній. Пацверджанне гэтаму можна ўбачыць у мастацтве. Карціны, будынкi, посуд, песні, вершы - усё гэта адназначна кажа пра неабыхавае стаўленне чалавека да выдатнага.

Яшчэ з даўніх часоў кветкі ў жыцці людзей адыгрывалі велізарную ролю. Яны заўсёды асацыяваліся з каханнем, радасцю, добрым настроем і бадзёрасцю. Нашы продкі дарылі кветкі не толькі ў святы, але таксама і ў буднія дні, бо верылі, што магія кветак здольная нават хворага чалавека падняць на ногі, надаць яму пачуццё лёгкасці і бестурботнасці.

Вялікае значэнне зялёных раслін і ў жыцці чалавека. Расліны забяспечваюць людзей кіслародам і ежай, служаць крыніцай паліва, будаўнічых матэрыялаў і рознай сыравіны для прамысловасці.

Раслінамі азеляняюць нашы гарады і паселішчы. Яны чысцяць паветра, паглынаючы вуглякіслы газ. Расліны змякчаюць шум на гарадскіх вуліцах, затрымоўваюць моцныя вятры і пыльныя буры.

5. Беларускі арнамент і вышыўка

Часцей за ўсё адзежа была белага колеру, у якасці ўпрыгожвання яна афармлялася вышывым чырвоным арнаментальным узорам, які аб'ядноўвала ўся выява ў адзіную кампазіцыю. У арнаменце выкарыстоўваліся геаметрычныя ўзоры, пазней сталі ўжывацца таксама раслінныя ўзоры і іх спалучэнне з геаметрычнымі. У абавязковым парадку афармляліся арнаментам рукавы, ватнік, фартух і галаўныя ўборы.

Традыцыйны беларускі арнамент пераважна геаметрычны. У сярэднявечнай Беларусі славіліся майстэрствам разьбяры па дрэве і каменю, якія стварылі адмысловы стыль - так званую "беларускую разьбу" - пышны раслінны арнамент, у які ўплятаюцца стылізаваныя малюнкi птушак і звяроў.

Вельмі папулярнымі ў другой палове XVIII - першай палове XIX ст. сталі ператканыя золатам і срэбрам шаўковыя, так званыя Слуцкія паясы. Гэтай назвай яны абавязаны месцу свайго вырабу - Слуцку. У тыя часы іх называлі "персідскімі паясамі".

Матывы флоры першапачаткова былі запазычаны з Усходу, але паступова блізка знаёмыя беларускім майстрам кветкі - васілёк, званочак - замянілі гэтыя ўзоры.

Слуцкі пояс з'яўляецца не толькі сапраўдным творам прыкладнага мастацтва другой паловы 18 стагоддзя, а рэліквіяй беларусаў, своеасаблівай

візітнай карткай краіны. Пад уражаннем ад убачаных шоўкатканых вырабаў, Максім Багдановіч напісаў свой знакаміты верш "Слуцкія ткачыхі", у якім створана несмяротная паэтычная выява васілька - знак нацыянальнага, народнага мастацтва, знак прыгажосці.

Усебакова даследаваны роля і месца кветак у станаўленні беларускага этнасу праз вусную народную творчасць і сучасную беларускую літаратуру. Так кветкі шырока выкарыстоўваліся ў каляндарна-земляробчым працоўным цыкле абрадаў і песень. Сярод іх адным з самых цікавых быў абрад загукання вясны, якая ўяўлялася як нейкая адухоўленая істота. Таму паміж людзьмі і Вясной адбываецца дыялог. Значную ролю ігралі кветкі і ў вясельным абрадзе. Да нашых дзён дайшла дзівосная традыцыя пячэння вясельнага свяшчэннага хлеба-каравая. Каравай з'яўляўся і з'яўляецца галоўнай прыналежнасцю беларускага сялянскага вяселля.

Вельмі часта каравай рабілі круглай формы і верхнюю яго частку аздаблялі выявамі сонца, зорак, месяца і кветак, зробленых з цеста.

Не толькі ў каравайным абрадзе прысутнічалі кветкі, але і ў адзенні маладых.

Нявеста на галаву абавязкова надзявала вяночак, сукенка яе часта аздаблялася кветкамі. І абодвум маладым (жаніху і нявесце) на адзёжу з левага боку, дзе знаходзіцца сэрца, прымацоўвалі кветкі. Гэта сведчыла пра тое, што ў іх сэрцы пасялілася каханне. Кветкі - гэта яшчэ і сімвал маладосці, чысціні.

Прырода стварыла мноства розных кветак па вонкавым выглядзе. Кожны з двухсот тысяч выглядаў гэтых выдатных раслін на нашай зямлі ўнікальны, па-свойму прыгожы і незвычайны, кожны выклікае мора радасных эмоцый і перажыванняў.

Мноства кветак не толькі робяць наша жыццё ярчэй, яны гэтак жа спрыяюць ачышчэнню і аздараўленню паветра вакол нас, напаўняючы яго кіслародам, тонкім і далікатным водарам. Навукоўцы даказалі, што гэтыя выдатныя стварэнні ўмеюць паглынаць негатыўную энергію, узамен аддаючы дадатна зараджаныя часціцы. Толькі ўспомніце ўсмішкі і радасць людзей, якім вы дарылі кветкі.

Вырошчванне кветак - гэта асаблівы пласт культуры беларускага народа. Яго нельга аднесці да рамёстваў такіх як, напрыклад, ткацтва, пляценне з саломкі, ганчарства, але ўплыў гэтага працэсу на культуру і эстэтыку народа цяжка пераацаніць.

Літаратура:

1. Учебное издание БЕЛАРУСЬ. Лингвокультурологический комплекс. Пособие для иностранных студентов. Составители: Чумак Л.Н., Будай В.Г., Верховцов Т.О. и др. – БГУ, 2007.